Tetkik 2 (Eylül 2022), 541-549 | *Bildiri Metni*

İlahiyat Alanında Yurt Dışında Lisansüstü Eğitim: ABD ve İngiltere Örneği *

Emrah Kaya | https://orcid.org/0000-0002-8889-5587 | emrahkaya@sakarya.edu.tr
Sakarya Üniversitesi | https://ror.org/04ttnw109
İlahiyat Fakültesi, İslam Felsefesi Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye

Öz

Günümüze kadar ulaşan tapınak ve sunak kalıntılarından anlaşıldığı üzere binlerce yıllık şehirlerde ve medeniyetlerde din, insan hayatının merkezindeydi. Bugün de aynı şekilde din, toplumların rotasını, devletlerin politikasını, insanlar arasındaki ilişkinin seyrini az veya çok etkileyen bir unsurdur. En seküler görünümlü toplumlarda bile din hukukun, eğitimin, sosyal politikaların hatta sağlık hizmetlerinin çerçevesi içerisinde tartışılmaktadır. Laikliğin ana yurdu Fransa'nın laikliği bile vaftiz edilmiş laiklik olarak nitelenirken dinin öneminin ihmal edilmesi imkânsızdır. Bu nedenle sosyal bilimler alanının en önemli ve kadim disiplinlerinden birisi din çalışmalarıdır, demek son derece isabetli olacaktır. Dinlerin kaynağının, tarihinin, içeriğinin, sınırlarının, insanlar ve toplumlar üzerindeki etkisinin ne olduğunu araştırmak ve bulguları, bilgileri insanlarla paylaşmak din çalışmalarının odağıdır. Bununla beraber din olgusu farklı yönlerine temas edilmek suretiyle farklı din çalışmaları disiplinlerince ele alınmaktadır. Bir dinin içeriğinin tespit edilmesi bir çeşit din çalışması metodunu gerektirirken aynı dinin insan üzerindeki etkisinin tespit edilmesi ise başka bir metodu gerekli kılmaktadır. Müstakil bir dinden bağımsız olarak din olgusunun mahiyeti tespit edilecekse de daha farklı bir metoda başvurmak gerekmektedir. Dinin farklı yönlerden ele alınma zorunluluğunun bir sonucu olarak din çalışmalarında çeşitli metotlar ortaya konulmuştur. Günümüzde eğitim alanında öncü olan ülkelerde birçok alanda olduğu gibi din çalışmaları alanında da metot farkı gözetilmiş ve ciddiye alınmıştır. Din çalışmaları yapan kurumlar bu farklılıklara istinaden farklı isimlendirilmiştir. Batı'yı esas aldığımızda bu isimleri Religious Studies, Theology, Divinity Schools, Seminaries ve Biblical Studies/Collages şeklinde sıralayabiliriz. Ülkemizde ise din çalışmaları İlahiyat Fakültesi, İslamî İlimler Fakültesi, Dinî Yüksek İhtisas ve Eğitim Merkezleri gibi isimler altında yapılmaktadır. Bu isimlendirmelerin en ideal şekliyle metot farklarına dayanması beklenmektedir. Böylece her kurumun din çalışmalarındaki sınırı ve sunduğu hizmetin niteliği netleşmiş olacaktır. Bu tebliğde ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere örneği üzerinden din alanında sunulan lisansüstü eğitim hakkında metot ve içeriğe dair bilgiler verilecektir. İkinci olarak ülkemizdeki mezkûr kurumlarla kısa bir karşılaştırması yapılacaktır. Böylece bu tebliğ ile hem yurt dışında ilahiyat alanında lisansüstü eğitim almak isteyenlere fayda sağlamak hem de ülkemizin ilahiyat eğitiminin mevcut durumuna dair bilgi sahibi olmak isteyenlerin karşılaştırmalı bir şekilde meseleye yaklaşmasına imkân sağlamak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Eğitim, Din, İlahiyat Eğitimi, Din Eğitimi, ABD'de Din Eğitimi, İngiltere Din Eğitimi

Atıf Bilgisi

Kaya, Emrah. "İlahiyat Alanında Yurt Dışında Lisansüstü Eğitim: ABD ve İngiltere Örneği". *Tetkik* 2 (Eylül 2022), 541-549. https://doi.org/10.55709/tetkikdergisi.2022.2.25

Geliş Tarihi	08.09.2022
Kabul Tarihi	03.10.2022
Yayım Tarihi	03.10.2022
Değerlendirme	Ön İnceleme: Bir İç Hakem (Editör) İçerik İncelemesi: Bir Dış Hakem
Etik Beyan	* Bu çalışma, 2. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "İlahiyat Alanında Yurt Dışında Lisansüstü Eğitim: ABD ve İngiltere Örneği" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	tetkik@okuokut.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmaktadır.

Tetkik 2 (September 2022), 541-549 | *Conference Papers*

Graduate Study Abroad on Theology: The Case of the USA and UK *

Emrah Kaya | https://orcid.org/0000-0002-8889-5587 | emrahkaya@sakarya.edu.tr

Sakarya University | https://ror.org/04ttnw109

Faculty of Theolgoy, Department of Islamic Philosophy, Sakarya, Türkiye

Abstract

Ruins of sanctuaries and altars prove that religion was at the center of human life in ancient cities and civilizations. Today, likewise, religion is an element that somewhat determines the route of societies, the politics of the states, and the course of relations among people. Even in some cultures that look very secular, religion is a part of debates in law, education, social policies, and even health services. While even the secularism of France, the homeland of secularism, is a kind of secularism baptized, it is impossible to ignore the significance of religion. Thus, it is entirely appropriate to say that the study of religion is one of the most important and oldest disciplines in the field of social sciences. The main focus of the studies of religion is to research the root, history, content, and borders of religions and their effect on individuals and societies, as well as to share findings with people. In addition, scholars assess the phenomenon of religion in various ways by touching on its different aspects. While determining a religion's content requires a method, determining the effects of the same religion on people requires another kind of method. If the aim is to determine the quiddity of the phenomenon of religion as independent from a specific religion, it requires quite another method. In other words, due to the need to consider religion through various aspects, different methods have appeared in the studies of religion. Today some countries that are pioneers in education consider the varieties of methods in studying religion, as they do in many fields. As a result of this kind of variety, institutions that deal with the study of religion have had different names. When we take the West as a basis, these names are such: Religious Studies, Theology, Divinity Schools, Seminaries, and Biblical Studies/Collages. As for our country, they are İlahiyat Fakültesi, İslamî İlimler Fakültesi, and Dinî Yüksek İhtisas ve Eğitim Merkezi. This kind of classification is expected to base on the different methods in an ideal way. In this way, we may clearly understand the limits and quality of educational services those institutions provide. In this presentation, firstly, there will be some information about the method and content of graduate education in studying religion in the USA and UK. Secondly, we will compare these institutions in the USA and UK with those in our country. This way, this presentation will be helpful to whoever wants to study religion in these countries and whoever wants to know comparatively about the present situation of studying religion in our country.

Keywords

Education, Religion, Ilahiyat Education, Religious Education, Religious Education in the USA, Religious Education in UK

Citation
Kaya, Emrah. "Graduate Study Abroad on Theology: The Case of the USA and UK". *Tetkik* 2 (September 2022), 541-549. https://doi.org/10.55709/tetkikdergisi.2022.2.25

Date of Submission	08.09.2022
Date of Acceptance	03.10.2022
Date of Publication	03.10.2022
Peer-Review	Single anonymized – One Internal (Editor) Double anonymized - One External
Ethical Statement	* This paper is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled "Graduate Study Abroad on Theology: The Case of USA and UK", orally delivered at the 2nd Turkish Symposium of Social Sciences. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	tetkik@okuokut.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the **CC BY-NC 4.0**.

Giriş

Bu tebliğde öncelikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere özelinde yükseköğretim seviyesinde verilen ilahiyat eğitimi ana hatlarıyla ele alınacaktır. Daha sonrasında Türkiye'deki ilahiyat eğitimiyle kısa bir karşılaştırma sunulacak ve iki ayrı eğitim uygulamalarının farklarına temas edilecektir. İngiltere'deki üniversitelerin genelde Amerikan sistemine meylettiği, Amerika'dan çok sayıda akademisyeni istihdam ettiği ve öğrenci profilini zenginleştirirken Amerikalı öğrencilerin de buna dâhil olmasını önemsedikleri göz önüne alındığında bu tebliğin daha çok Amerika eksenli olacağını belirtmeliyim.

Bu tebliğde, ABD ve İngiltere'de dinî çalışmaların tarihsel gelişimine, hukuki statüsüne, dinsel arz-talep dengesine, kurum ve öğrenci merkezli istatistikî bilgilere yer verilmeyecektir. Bu tebliğin odağı metodik farklardır. Tebliğden elde etmeyi hedeflediğim birinci fayda ABD veya İngiltere'deki din çalışmalarını merak edenlere bilgi sunmak; ikinci fayda ise Türkiye'deki din çalışmalarının durumuna ve önemli bir eksiğine dikkat çekmektir.

1. Eğitimde Metot Farkı

ABD ve İngiltere'de lisans ve lisansüstü din araştırmaları ve eğitimi en temelde iki farklı metot ile gerçekleştirilir. Birincisi Religious Studies (Dinî Çalışmalar); ikincisi ise Theological Studies (İlahiyat Çalışmaları) adı altında yürütülür. Theological Studies de Biblical Studies, Seminary ve Divinity School isimli kurumlar aracılığıyla yapılır. Türkiye'de ve Türkçede dinî çalışmalar ve ilahiyat çalışmaları arasında – ileride değineceğim üzere – bir fark gözetilmediği için bu kavramları İngilizce olarak kullanmaya devam edeceğim.

Bu bölümlemenin bir metoda dayandığı ve bunun yanı sıra işlevsel yönlerinin de farklılaştığı görülmektedir. Religious Studies bölümlerinin kabul ettiği metot tarih metoduyla paralellik arz eder. Bilindiği üzere tarih metodu salt bilgi aktarımı olmayıp geçmişte yaşanana ve toplumlara siyasi, dinî, ekonomik, askeri vb. alanlarda etki eden olayları ve bu olayların değişim ve dönüşümdeki rollerini tahlil etmeye dayanır. Bu, öğretim ve bilgi aktarımının yanı sıra analitik bir perspektifi de zorunlu kılmaktadır. Ayrıca Religious Studies kapsamında yapılan çalışmalarda bir din veya mezhebin ilkelerinin esas alınmasından ziyade tarafsız bir tutum sergilenmeye çalışılır. Bu yaklaşımın bir neticesi olarak Budizm, Hinduizm, Şintoizm, Taoizm gibi Uzak Doğu dinlerinin; İbrahimî dinler olarak Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın yanı sıra din-felsefe, din-hukuk, din-siyaset, din-bilim, din psikolojisi ve din sosyolojisi gibi konuların bu bölümlerde çalışıldığını görebiliriz.

Din çalışmalarının diğer ana kısmı ise Theological Studies adıyla bilinir. Bu yaklaşımın merkezinde bir dinin veya mezhebin öğretisinin "doğru" kabul edilmesi bulunmaktadır. Tüm çalışmalar doğru kabul edilen bu öğretinin ilmî yöntemlerle araştırılması, açıklanması ve temellendirilmesine yöneliktir. Theological Studies kapsamındaki ilmî faaliyetler Biblical Studies, Seminary Schools ve Divinity Schools diye farklı isimlerle anılan kurumlar eliyle gerçekleştirilir.

Biblical Studies adıyla verilen eğitim genel olarak lisans düzeyindedir ve kilise okullarında ortaokul ve lise düzeyinde verilen din eğitiminin daha kapsamlı hale getirilmiş devamı mahiyetindedir. Tüm Hristiyan mezheplerine hitap eder ve mezheplerin Kutsal Metin (Eski Ahit-Yeni Ahit) anlayışları etrafında şekillenir. Müstakil bir inanç sistemine dair temel eğitimi vermekle beraber eğitimin merkezinde Kutsal Metin bulunmaktadır.

Bir tür ruhban okulu olan Seminary kurumları ise yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedir. Belli bir mezhebin görüşlerinin öğretildiği bu türden kurumların temel amacı ilgili mezhebin kiliselerinde farklı mertebelerde din adamı olarak görev yapacak rahipleri yetiştirmektir. Bu kurumlar, büyük ve sistemli bir üniversiteye bağlı olmaksızın kendilerine özgü bir müfredat ve eğitim programı takip ederler. Din adamı yetiştirmek üzere kurulan bu kurumlarda din adamı olarak görev yapmayacak kişilerin de eğitim alması mümkündür.

Divinity School isimli eğitim kurumlarına gelince, burada lisans ve lisansüstü eğitimin verildiği görülüyor. Mezhepsel eğitimden ziyade daha genel bir Tanrı kabulüne dayanan ve Seminary'e göre daha geniş bir açıdan dine yaklaşan bir metot söz konusudur. İlkesel olarak buranın da gayesi din adamı yetiştirmek olsa da din adamından anlaşılan şey bir kilisede ayin yönetmek veya kilise hizmeti yapmaktan ziyade toplumun birçok ihtiyacına çözüm bulmaya çalışırken din motivasyonu ile hareket eden kişi anlaşılmaktadır. Bu ihtiyaçlar ilmî, fikrî yani düşünsel ihtiyaçlar olabildiği gibi hastanelerde dinî-manevî danışmanlık, insanî yardım faaliyetleri, eğitim imkânlarını geliştirme ve daha geniş kitlelere ulaştırma, çevre duyarlılığı ve bilincini geliştirme gibi sosyal ihtiyaçlar da olabilmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere Divinity School'un hedefi kişiye sadece entelektüel bir yetkinlik kazandırmak değil aynı zamanda gerçek-yaşanan hayatın gereklerini de dikkate alarak eğitim vermektir.

Religious Studies ile Theological Studies arasında kısa bir karşılaştırma yapacak olursak birincisinin din olgusuna tarihsel yaklaştığını, ikincisinin ise metin ve doktrin eksenli yaklaştığını görürüz. Religious Studies, dinleri birer inanç geleneği olarak ele alırken Theological Studies ise Tanrı çalışmalarını merkeze alır. İlki dinlerin doğuşunu, gelişimini ve ana temalarını işlerken ikincisi Tanrı inancı

etrafında argümanlar geliştirir. Religious Studies eleştirel ve analitik bir metot izlerken Theological Studies inanç eksenli olup belli kabullere dayanır. Bununla beraber, Religious Studies'in eleştirel oluşu bir dinin akidesini oluşturan ilkelerin mantıksal tutarlılığına dair olmayıp onun tarihsel oluşum ve gelişim safhalarına yöneliktir.

Tarihsel oluşum ve gelişim safhalarına yönelik eleştirel bakıştan kasıt şudur: Bir dinin müntesipleri kendi dinlerini ilahî veya tek doğru olarak görebilirler. Theological Studies, içerden (insider) veya dışardan (outsider) bir duruşla bu ilahî veya tek doğru olma iddiasını sorgular veya destekler. Ancak Religious Studies bununla ilgilenmez, bu konuyu sorgulamaz, lehte veya aleyhte sunulan argümanları tasdik etmez. Religious Studies, ilahî veya doğru olduğu iddia edilen bu dinin başka dinlerle ilişkisini, sosyolojik etkisini, toplumsal karşılığını, felsefî geleneklerle varsa ilişkisini konu edinir. Mesela, Mecûsîliğin tek tanrıcı mı çok tanrıcı mı yoksa düalist mi olduğu, çok tanrıcılığın veya düalist bir anlayışın tutarlı olup olmadığı, Mecûsî metinlerinden hangi anlayışın çıkarılabileceği gibi meseleler Theological Studies kapsamındadır. Ancak Mecûsîliğin ne zaman ortaya çıktığı, nasıl bir süreç geçirdiği, farklı dönemlerde farklı tanrı anlayışlarının kabul edilmesinde etkili olan sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel etmenlerin neler olduğu, ilişki içinde olduğu bir felsefî geleneğin olup olmadığı gibi konular ise Religious Studies kapsamında ele alınır.

Tüm bunlarla beraber bazı hususlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle tüm bu isim ayrımları net bir şekilde belirlenmiş olsa da zaman içinde gelişen ve değişen toplumsa anlayış, hukuki kısıtlamalar ve siyasi yaklaşımlar nedeniyle bu bölümlemenin tam anlamıyla uygulanabildiğini söyleyemeyiz. Ayrıca üniversitelerin daha çok öğrenci çekerek daha çok gelir elde etme ihtiyacı, çeşitlilik sunma istekleri vb. nedenlerle bölümlerin Religious Studies ve Theology şeklinde genişletildiklerini de görebiliriz.

2. Türkiye'deki Yüksek Din Eğitimi

ABD ve İngiltere'deki bu ayrımlardan sonra Türkiye'deki din çalışmalarına kısaca değinebiliriz. Türkiye'de yüksek din eğitimi veren kurumların başında ilahiyat ve İslamî ilimler fakülteleri gelmektedir. Bunların yanı sıra din adamı yetiştirmek üzere lisans mezunlarından olup Diyanet İşleri Başkanlığı personellerinden sınavda başarılı olanlar ihtisas merkezlerine alınır. Ayrıca bir üniversiteye veya resmi bir kuruma bağlı olmayıp kendi müfredatları doğrultusunda eğitim veren vakıf ve cemaat medreseleri bulunmaktadır. Bunların resmi bir karşılığı söz konusu değildir.

İlahiyat fakültelerinde tefsir, hadis, fıkıh, kelam, tasavvuf gibi temel İslam ilimleri; İslam felsefesi, din felsefesi, ahlak felsefesi, mantık, felsefe tarihi, din

psikolojisi, din sosyolojisi, dinler tarihi, din eğitimi gibi felsefe ve din bilimleri; İslam tarihi, İslam edebiyatı ve İslam sanatları gibi İslam kültür ve medeniyetini tanıtan dersleri görebiliriz. Bu alanların hepsini bir bütün olarak düşündüğümüzde Religious Studies ve Theological Studies'in ilahiyat fakültelerinde beraberce ele alınmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

İslamî ilimler fakültelerinde ise temel İslam ilimlerinin ve İslam kültür ve medeniyetini araştıran ilimlerin yanı sıra inanç eksenli olmaktan ziyade eleştirel, sorgulayıcı ve tarihsel perspektifle din olgusunu ele alan felsefe ve din bilimleri alanının derslerini de ders sayıları azaltılmış olsa da görebiliyoruz. Bu durumda bu fakültelerde ya bu ilimler "İslamîleştiriliyor" ya da bu fakültelerin ilahiyatlardan herhangi bir farkı kalmıyor demektir. Bu kurumların en ayırt edici vasfı İslam ilimlerine dair derslerin biraz daha yoğun olmasıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtisas merkezlerine baktığımızda ağırlıklı olarak Arapça ve temel İslam ilimlerine yönelik eğitim verildiğini görebiliriz. Bir din adamının bir ölçüde bilgi sahibi olabilmesi için diğer dinlerden, felsefeden, ehli sünnet harici mezheplerden sınırlı bilgilerin aktarıldığını söyleyebiliriz.[1] Burada amaç vaiz ve müftü gibi din adamlarını yetiştirmektir ve sadece lisans eğitimini tamamlamış kişiler buradan istifade edebilirler.

Tüm bu detaylara baktığımızda şunları söyleyebiliriz. Religious Studies bölümlerinin tam bir karşılığı Türkiye'de bulunmamaktadır. Theological Studies'e gelince, Biblical Studies'in de bir karşılığı bizde yoktur. Seminary'ler için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtisas merkezleri sayılabilir. Divinity School'lar için ilahiyat ve İslamî ilimler fakülteleri sayılabilir ancak bunlar da tam anlamıyla doğru bir tasnife tabi değiller. Zira buralarda seküler temellerde inşa edilen sosyoloji, psikoloji gibi derslerin yanında daha sorgulayıcı ve eleştirel olan felsefe dersleri de öğretilmektedir. Hâlbuki İslamî ilimlere bu seküler ilimler dâhil değildir. Aynı zamanda burada bu derslerin bir kısmı teolojik bakışın bir gereği olarak inanç eksenliyken bazı dersler ise Religious Studies bakışının bir gereği olarak tarihsel ve eleştireldir.

İlk başta denildiği üzere metot ayrımıyla paralel bir isimlendirme olmakla beraber zaman içerisinde değişen toplumsal ve siyasi koşullar neticesinde bu bölümler arasında bir miktar iç içe geçme söz konusu olmuştur. Daha büyük öğrenci kitlesine hitap edebilmek için programlar çeşitlenmiştir. Batı üniversiteleri eğitim programlarının genelde ilk dönemlerinde bu çeşitliliğin neden olabileceği fikrî kaosu

1 İhtisas Eğitim Programı, https://egitimhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/%C4%B0htisas%20E%C4%9Fitim%20Program%C4%B1%20%20(2021%20YEN%C4%B0).pdf

önlemek amacıyla Teori ve Metot derslerini zorunlu olarak okutmaktadır. Böylece buralarda öğrenim gören öğrenci hangi dersin veya konunun hangi metoda dayandığı ve hangi perspektifle ele alınması gerektiği hususunda daha net bir bakışa kavuşmaktadır. İlahiyat ve İslamî ilimler fakültelerinin hiçbirinde birinci sınıf öğrencisine Teori ve Metot dersi okutulmamaktadır. Bu nedenle fakülteyi bitirme aşamasına gelen öğrencilerden "ilahiyatta felsefenin ne işi var" veya "neden sürekli fıkıh, tefsir, hadis dersleri alıyoruz, biraz daha disiplinler arası dersler alalım" türü sitemleri ve yaşanan anlam kargaşasını görmek pek de nadir değildir. Zira çoğu öğrenci için bu derslerin metodik zemini kapalı bir kutudur.

Sonuç Yerine

Özetle, a) ABD ve İngiltere'de din alanında lisans-lisansüstü eğitim veren kurumlar farklı metotları ve işlevleri gözeterek farklı isimler almıştır. b) Değişen şartlar nedeniyle bugün bu isimlendirmelere tam anlamıyla sadık kalınamamıştır. c) Bu çeşitlenmenin eğitimde kaosa meydan vermemesi adına Teori ve Metot dersleri önemsenmektedir. d) Türkiye'de yükseköğretim seviyesinde din eğitimi potansiyeli kişi ve kurum olarak yeterli olmasına rağmen ne metot farkı gözetilmekte ne de kaosu önleyecek müfredat düzenlemesi yapılmaktadır. e) İlahiyat alanında eğitimin en önemli eksiği ABD ve İngiltere'de genel anlamda aşılan bu Religious Studies – Theological Studies ayrımının farkına hala çoğu kimsenin varmamış olmasıdır.

Bu farkındalığın olmadığı yüksek din eğitimi kurumları aynı anda her işi yapmaya çalışmaktan dolayı aslında hiçbir işi hakkıyla yapamamaktadır. Birçok alanın sahip olmadığı bir zenginliğe sahip olarak ilahiyat öğrencisi teoloji alanı dışında tarih, felsefe, sosyoloji, psikoloji, sanat vb. birçok alanda ders almasına ve Arapça, Farsça, İngilizce ders alma imkânına sahip olmasına rağmen ne mezun olduğu fakültenin akademisyenlerini ne Diyanet İşleri Başkanlığı'nı ne de halkı memnun edebilmektedir. Bunun nedeni temel metodik ayrımların gözetilmeden eğitim verilmesidir.